

בטאוני האוניברסיטאות משרדים שביעות רצון מתמדת. היא מוצדקת כשאנו משווים עצמנו לתואילנד, איטליה ודנמרק, אבל נגועה בכשל "ההשוואה הלא נכר

משבר הכספי באוניברסיטת תל-אביב עורר שיה ציבורי על עתיד החינוך הגבוה בישראל. בורה שלושה שחקנים: האוצר, המעוניין בצמצום הסקטור הציבורי ולוחץ בעקביות להקטנת האוניברסיטאות; הפרופסורים, המוֹפיעים במשחק כמומחים הרואים לחינוך הגבוה בישׂ ראל, אבל גם כצר עם אינטרסים סקטוריאליים צרים; והסטודנטים, "אורחים נוטים ללמוד", המביעים חוסר שביעות רצון מהמצב הקיים, חלקם ממניעים אידיאולוגיים וחלקם כבאי-יכוח של המעמד הבינוני בישראל. כל הצדדים מפרוּחים סיסמאות ומבססים את עמדותיהם על הנחות מופקפקות. הנה רשימה של 15 הנחות שגויות לעיונו של האורח שנכר הכול חפץ בחברה מתקדמת, מחקר פרץ דרך ופריחה תרבותית.

1. המערכת האקדמית שלנו היא סיפור הצלחה

בטאוני האוניברסיטאות משרדים שביעות רצון מתמדת. היא מוצדקת כשאנו משווים עצמנו לתואילנד, איטליה ודנמרק, אבל נגועה בכשל "ההשוואה הלא נכר

אריאל רובינשטיין

15 הנחות מופרכות בדרך לתיקון האוניברסיטה

המגנט סטודנטים באוניברסיטה חיפה, השבוע. המבנה הנוכחי הובא לארץ על ידי איינשטיין תצלום: רוני שיצר

כל הצדדים במאבק על תקציב האוניברסיטה מפריחים סיסמאות ומבססים את עמדותיהם על הנחות מופקפקות • לתיקון הכישלון ההיסטורי הזה נחוץ הרבה יותר מכסף

ממשלתית. הגידעון השוטף הוא במידה רבה תוצאה של שכירת יתר של פרופסורים ואיגנו רק "אשמת קיצוצי הממשלה". לא ברור איך יכול היה להיווצר גידעון שע

חוסר התפקוד של הוועד המנהל היה עוכרה ידועה במשך שנים. הרפורמות לא היו אפשריות ללא לחץ האוצר. שרי האוצר והחינוך אינם אוהר דים שרופים של החינוך הגבוה, וסדרי העדיפויות הלאומיים של הממשלה עקומים. אבל לאור התנהגותה של האוניברסיטה, אי אפשר לבוא בטענות אל הממשלה שלא ממחרת לכסות את גירעונותיה, לפני שהיא פותרת את בעיות הרשויות המקומיות.

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

חוסר תפקוד

האוניברסיטה ומהוות גורם מרכזי בעיצוב התרבות הישראלית. הן סובלות מיחס סטודנטימריצה נמוך. כדי לתקן את זה לא צריך לצמצמן. מוטב לחייב כל סטודנט למעשר לימודים במדעי הרוח והאמנויות. אגב, מאות סטודנטים נוהרים בלאו הכי למדעי הרוח כשומעים חופשיים. לא יזיק לחייב גם את המעדיפים אינטסנטיהתמקצעות, בקורס בפילוסופיה, היסטוריה ואולי אפילו תלמוד. כך נרחיב אופקים, נצמצם את הציביון ה"כטגורטי" של התואר הראשון ונפתור את בעיית חוסר ה"כלכליות" כביכול של היחידות האקדמיות המבוקשות פחות אבל נחוצות יותר.

6. האוניברסיטה מנוהלת יותר טוב מחמוצה דתית

גם פרופסורים מלומדים עם רמת משכל בשמיים לא ינהלו מוסד טוב יותר מפקידים של מועצה דתית כאשר הם שרוויים בתרבות של פיקציות, בהיעדר שקיפות וללא ביקורת חיצונית ראויה. אוניברסיטת תל-אביב הכירה (מאוחר מדי) בכשלי תרבות ניהולית זו והיא עושה לתיקונה. האומנם? במגירתו של הרקטור יש עשרות פרוייקטים אקדמיים ראויים ולאניברסיטה אין מעונות לדוקטורי נשים ולאנשי סגל צעירים. כל זה לא הפריע לבכירי האוניברסיטה לתמוך לאחרונה בייעוד תרומה של מיליונים מבנק הפועלים לאחרים להקמת "מרכז למחקר במדיניות כלכלית, על שם עמירם סיוון" אבל חזונו האמיתי היה גלגולם של הכספים לתוספות שכר לפרופסורים "מאוד מקופחים".

7. ניהול ריכוזי יעשה סדר

עד לאחרונה עמדו הנשיא והרקטור בראש האוניברסיטה במעמד מקביל. המבנה הזה (שיובא לארץ־ישראל על ידי... אלברט איינשטיין) נתן ביטוי לשני כוחות שצריכים להשפיע על פעולת אוניברסיטה: האקדמי והחומרי. נשיא מטפל בגורל העוגה והרקטור בחלוקתה האקדמית. כל אחד פועל תחת אילוצי השני. הכפפת הרקטור לנשיא הוסברה ברצון להשיג "נשיאה באחריות", אבל נדף ממנה רצונם של העצים להמליך אטר. המציג דרים מבנה ההיררכי התעלמו מכך ש"בריתה מאחריות" היא תכונת אופי. מי שבורח מאחריות במבנה אחר ימצא תירוצים לברוח ממנה גם בשיטה אחרת.

8. המבנה הניהולי קשיח

מבנה הניהול באוניברסיטאות בארץ הוא בדרך כלל תלת-קומתי: הנחלה, פקולטה וחוג. קומת הביניים של הפקולטות והדיקנים מחלישה את הכוח, מעוררת "פוליטיקה" וצורכת משאבי ניהול הנמצאים במשורה. מאידך, האוניברסיטה חסרה פונקציות חשובות בניהול האקדמי. הוראת התואר הראשון מבוזרת.

קשה ליצור תוכניות לימוד כלל אוניברסיטאי יות. הלימודים המתקדמים חסרים בקרה של ממש. האוניברסיטה תנהלג טוב יותר אם תבטל את הפקולטות, ובאופן טבעי, הפרופסורים המוכנים ולעתים קרובות אפילו נאבקים לקבל עמדות ניהול אקדמיים, נוטים לבוא מתחומים פחות אקדמיים, בעלי שאיפות פוליטיות או בשלב חיים שלאחר מיצוי ואכזבה.

9. הטובים משתמים בתפקידי הניהול האוניברסיטאי

לפעמים כן, לעיתים לא. ניהול אקדמי דורש שילוב נדיר של יכולת ניהול ויכולת שיפוט אקדמי. באופן טבעי, הפרופסורים המוכנים ולעתים קרובות אפילו נאבקים לקבל עמדות ניהול אקדמיים, נוטים לבוא מתחומים פחות אקדמיים, בעלי שאיפות פוליטיות או בשלב חיים שלאחר מיצוי ואכזבה.

10. אין לנו מערכת תמריצים הולמת

באוניברסיטאות בישראל דווקא נהוגה שיטת תמריצים כמעט מושלמת. נכון ששכרם של המר

צים בתוך כל אחת מארבע הדרגות האקדמיות קבוע והפרופסור "הגמור" כמעט ואינו מתוגמל באמצעות שכר. אבל, מדיניות החל"תים והשב"תונים הנדיבה (והנדירה בעולם) מפתה את החוקר להמשיך ולהצטיין עד יומו האקדמי האחרון, ולו רק כדי שיוכה במשרת אורח באוניברסיטה בחו"ל. לעומת זאת, בשיטה האמריקנית שכר הפ"רופסור נתון למשא ומתן, אבל אין בה כמעט תמ"רוץ כלכלי בשלבים המתקדמים של הקריירה שבה הפרופסור מאבד את היכולת להביא הצעה מתחרה.

11. הבו לנו דיפרנציאליות בשכר

ברוח תרבות הניהול העסקית, קברניטי האוניברסיטה מדברים על "תחרות על האנשים הטובים" ועל "שכר דיפרנציאלי". לכל המתלהבים: זיכרו שהעלאת שכר "המצויינים" מחייבת גם את הורדת שכרם של אלה שהם רק "טובים". השיטה הנוכחית חוסכת את אי הנחת והתסכול שבהבדלי שכר. ודרך אגב, שום שיטת שכר דיפרנציאלי ריאלית לא תשיב אלינו את אלה שמשום מה מעדיפים להשתקע בהרווארד ובסטינפורד.

12. למדיניות הקבלה יש בסיס אקדמי

אם אוניברסיטאות היו מחנכות רק מתמטיקאים גאונים, מוסיקאים וירטואוזים ופילוסופים מתיםרים, היה מקום לקבלם לפי מציגונותם השקדמית בלבד ולא היה מקום לדריסת רגל של החבר"ה בקריטריוני הקבלה. אבל האוניברסיטה גם עוסקת בהכשרת סטודנטים במקצועות שביצרים כוח, ממון ומעמד, ובהם לא נדרשים כישרוים אקדמיים של ממש. האוניברסיטאות מנהלות מדיניות קבלה גרגרסבית ללא הצדקה אקדמית ולצידבור יש זכות להתערב בעניין חברתי חשוב זה.

13. שכר לימוד גבוה יותר יפתור את המצוקה הכלכלית

כמעט כל אוניברסיטאות המחקר בעולם הן ציבוריות וכולן ממומנות במידה מכרעת מכספים ציבוריים ממש כמו האוניברסיטאות בארץ. אפילו פרינסטון "הפרטית" נשענת על מענקי מחקר והסתיבות מס מפלגות. שכר הלימוד מהווה חלק מצומצם מהכנסות האוניברסיטאות ואסור שזה יהיה אחרת.

ההוראה היא רק חלק אחר מפעילותה של אוניברסיטת המחקר, ולמה סטודנטים יסבסדו מחקר. יש אולי מקום להעלאת שכר הלימוד בבתי ספר המקצועיים (ורק בהם!) אבל ללא סיוע ציבורי ניכר, סביר להניח שההעלאה בעיקר תעמיק את חוסר הניידות החברתית.

14. לציבור אין זכות לדעת מה קורה מעבר לגדותיו

כל פרופסור ירצה לכם על חשיבות חופש המידע בחברה דמוקרטית... עד לשערי האוניברסיטה. חוק חופש המידע חל על משרדי האוצר, הפנים והחינוך, אבל חסרה עריין חתימה של שר המשפטים כדי להחיל אותו על האוניברסיטאות. מדוע נשיא האוניברסיטטאות אינם פונים לשרת המשפטים ומבקשים ממנה להוציא את הצו הנחוץ?

15. האוניברסיטה היא מעוז החדשנות

אוניברסיטאות דווקא נוטות לשמרנות. אנחנו הפרופסורים נהנים ממעמדי החירות האקדמית, ממעמדנו בעשירון העליון וחוששים משינוי. משיברים יוצרים הודמנות למהפכות. אבל רק דבקות קנאות במסורתיה השמרנות של אוניברסיטת המחקר, הקצאת כל המקורות החדשים לצעירים והימנעות מפיתויי הקירבה לשיטלון ולמעמד מן את הידרדרותה של אוניברסיטת תל-אביב למכילת צפון־מזרח שפך הירקון. ■

הכותב הוא פרופ' בבית־הספר לכלכלה באוניברסיטת תל-אביב

ב.מיכאל

ישיבה פורימית

כל שקרב המועד המוצהר של ההתנתקות, וככל שהולכות המסיכות החסרות וגושרות מפניהם של המתנחלים, כן הולך ועולה בקירבם מיפלט הדישע והביריונות. כגורעים שבקווקים וכמכויערים שבג' לחו"הראש, הם יוצאים לפשיטות אלימות של התעללות ורשע, ופורקים את נפשו העבודה על חפים מפשע. אפילו המטשרה כבר נאלצת לדרוה בפומבי על התגברות השיגרה הפורגומצ"קית הזאת.

בשבוע שעבר התנפלו כמה "תלמידי ישיבה" על שמונה פועלים פלשתינים שעבדו באחת ההתנהלויות, רגמו אותם באבנים וחבטו בהם במרסות. המישה מן הפועלים אשפוז.

שמה של אותה "ישיבה" ממנה הגיעו הקווקים, הוא "ישועת מרדכי". שם שראוי להתעכב עליו, בעיקר בימי הפורים הללו. ישיבה הבחורת לעצמה את השם "ישועת מרדכי", אינה צריכה להרבות עוד במלים כדי להסביר את השקפת עולמה ואת דרכה. באותה שפת־סתרים שנעלמת מעיני החילוניים, אך נהירה וברורה לכל חדר־לניק, שמה של הישיבה מספר את מלוא הסיפור. וכל מי שעין איפעם במגילת אסתר, יודע היטב מה היא אותה "ישועת מרדכי" שעל שמה קרויה הישיבה. הישועה המיוחלת הזאת מפורשת בגיליוֹלֵב מוחלט בפרק ה' של המגילה: "וייכתב ככל אשר ציווה מרדכי אל היהודים... להיקהל ולעמוד על נפשם, להשמיד, להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם, טף ונשים, ושללם לבוא".

והיהודים עשו כאשר ציווה אותם מרדכי. בנאווה ובשמחה מבשרת המגילה כי סך כל המושמרים, ההרוגים והנאבדים מידי היהודים באותם ימי־חינוגה היה 75,000. למרבה הצער, שכח מחבר המגילה לציון כמה מתוכם היו "טף ונשים". כפי שהורה מרדכי (אף כי לא שכח לציון שהיהודים הטובים לא איבדו את עליונותם המוסרית "ובנייה לא שלחו ידם"). זוהי איפוא "ישועת מרדכי": היתר לבצע טבח המוני ולבוא בו. אשר על כן, ישיבה המכנה עצמה "ישועת מרדכי", כמה בבית־ספר תיכון בשם "בית הנובר", אולפנת אשקנז "פילגש בגבעה", או מיכללה שתיקרא "תפארת יהושע הפרוע" (ע"ש י. בן־נון). מותר איפוא להניח בביטחה כי לא כדי להגדיל תורה ולהאדיר הוקמה "ישועת מרדכי", אלא כדי להרביץ לערבים. ובעליל נראה כי תלמידי־הישיבה החרוצים אכן לא מתעצלים, עושים את קרדומם – תורה, ומרביצים את התורה הזאת יומם וליל. יש רק לקוות שהבחורים המצויינים הללו, מקבלים – וימשיכו לקבל – השלמת הכנסה, ודמי לימוד, והנחה בארגוןנה, זמים, וחשמל, וחיללים שישמרו עליהם, וכביש גישה, ותשתיות, וכלי וין לרוב, כיאה וכיאות וכמגיע למי שתורתם אומנותם.

כאשר דיבר

בשלהי 1967, אולי תחילת 1968, ראיתי במריעניי ושמעתי במראוד ניי את פרופסור ששיעור לייבוֹבִיץ' זצ"ל וזקר אצבע נוקבת ומאיימת, ומרעים בקול: "אם לא נשתחרר לאלתר מן השטחים שכבשנו, ניעשה למדינה סיסטמטה היא 'טובים לשב"כ'".

במרץ 2005 עייתי: בעיניים משועשעות ומתפלצות לסירוגין, באתרגיוס של השב"כ באינטרנט. גיליתי בו כי השב"כ, שהכפיל כוחו כמה וכמה מונים מאז החל הכיבוש, מבקש עוד ועוד מתגייסים.

להלן חלק מן התוכנות שהשב"כ מייחס לעובדיו, ומבקש ממגויסיו: "יכולות חשיבה ולימוד גבוהות ביותר, תפיסה מהירה, תעוזה, כושר ביטוי גבוה, יכולות טובות מאוד של תקשורת בין אישית, דינמיות, אסרטיביות, ביטחון עצמי גבוה, סבלנות, אספתנות, ודשגיות... חוש סקרנות וחקירות, נכונות לשמוע ואומץ להשמיע, אהבת האדם, אהבת העם, אהבת המולדת – (ראש הארגון אף מבטיח כי – 'אהבת הארגון תתפתח בהמשך'...), אינטליגנציה גבוהה, יצירתיות, יוזמה...", (רשימה חלקית). משום־מה לא מצאתי ברשימה גם התמצאות בהפעלת מכשירים חשמיים, שליטה בתפעול תחלים וברדרים, וכשרון טלטלון. אך גם ללא הכישרוים החיוניים הללו, אין ספק כי מדובר בניורי הבראה. אנשי־על. העידית שבעידית.

38 שנות כיבוש, ואכן נעשיתו למדינה שטובי בניה נקראים לשרת בשב"כ. מדינה משועברת לשיעבוד.

בריוק כחוזן שיעורו. ת.ג.צ.ב.ה.

דיי נונדינק!

יחיאל חורב, הממונה על הטרחנות הביטחוניות במשרד הביטחון, רוהר שנית. הוא שוב מרלג בעקבות מרדכי ואגונו, ומדרבן את המערכת המשפטית לגרר עוד איזה כתב־אישוש אווילי על התראינות לעיתון סטודנטיים קולומביאני, או שיחת־טלפון עם בעל אורחות כפולה ישראלית ורודנית.

לא רי היה לו בסיפוק שהפיק מן ההתעמרות המטופשת במרוקס קלרינגבר, תא"ל יצחק יעקב ומרדכי ואגונו. הוא מבקש לעצמו עוד סיבוב של נחת ונקמנות.

למען האמת הגרסטקית, חורב עצמו מתקרב קירבה יתרה למעמד של סיכון ביטחוני. אילמלי גמחיות המושגות, לא היה מרדכי ואגונו נעשה ידיר ען אוניברסלי, ומרוקס קלינגברג לא היה שב לתודעה וזוכה באהדה בינלאומית, ורפשת יעקב, שהיא המטורפת מכולן, לא היתה עושה את המערכת הביטחונית הישראלית למשל ולשגינה. דומה כי הנוק שחולל חורב בשיטותיו, גרול לעתים בהרבה מן הנוק שהביאו כמה ממסרתיו. כבר מומן הידעה השעה שיימצא זה אשר יאחו בכתפיו של חורב, ינהם באוזניו – "דיי נונדינק", וישגרנו אחר כבוד לביתו, למען יתרגל שם את הפראגיה שלו מול המראה. ■